

prof. nadzw. dr hab. Zenon Trejnis

Warszawa, 25.06.2017r.

Instytut Systemów Bezpieczeństwa i Obronności

Wydział Logistyki Wojskowej Akademii Technicznej

w Warszawie

RECENZJA

rozprawy doktorskiej mgr. Piotra Mszycy

na temat: „Siły zbrojne w polityce bezpieczeństwa Republiki Turcji”

Recenzowana rozprawa doktorska wypełniła lukę, jaka istnieje w polskiej literaturze naukowej w zakresie wpływu sił zbrojnych na politykę zagraniczną i wewnętrzną Republiki Tureckiej. Tureckie siły zbrojne uzyskały w toku kształtowania państwowości szeroką autonomię, pełniły oraz pełnią nadal znaczną pozycję na tureckiej scenie politycznej. Ten stan rzeczy Turcja odziedziczyła po Imperium Osmańskim, w którym wojsko posiadało specjalny status społeczno – polityczny i jeszcze bardziej został usankcjonowany na początku XX stulecia przez „ojca narodu” – Mustafę Kemala Atatürka.

Zarówno w sensie formalnym (prawno – ustrojowym), jak i nieformalnym siły zbrojne w Turcji uzyskały możliwość wywierania wpływu na politykę, zwłaszcza w obronie ustroju republikańskiego na wzór demokracji zachodnich, utrzymanie świeckiego charakteru państwa (laicyzmu) oraz przestrzegania zasad kemalizmu. Po zamachach władza wojska potwierdzona została kolejnymi zapisami w aktach normatywnych, które nadawały tureckim siłom zbrojnym nowe uprawnienia podkreślające jednocześnie ich autonomiczną pozycję w państwie, przy rosnącym także poparciu ze strony społeczeństwa. Republika Turecka, z niedemokratyczną pozycją wojska, jest przykładem skutecznego systemu politycznego w kraju muzułmańskim, w którym silna wewnętrzna pozycja sił zbrojnych stoi na straży efektywnego oddzielenia religii od państwa i zachowania jego świeckiego charakteru. Rządy Partii Sprawiedliwości i Rozwoju (AKP) pod przewodnictwem Erdogana osłabiły pozycję wojska, które obecnie posiada mniejsze możliwości wywierania

wpływu na politykę państwa, w porównaniu do sytuacji sprzed 2002 r., bowiem mechanizmy formalne w części zostały zneutralizowane, niemniej część z nich nadal w Turcji obowiązuje. Tureckie siły zbrojne wciąż jednak cieszą się dużym zaufaniem wśród społeczeństwa.

Autor wykazał dojrzały warsztat badawczy. W toku prowadzonych badań i analiz Autor wykorzystał następujące metody badawcze: analizę systemową, analizę instytucjonalno – prawną, metodę historyczną, metodę decyzyjną i studium przypadku. Zwłaszcza analiza systemowa pozwoliła Autorowi na szczegółowe zobrazowanie całości sił zbrojnych jako jednego organizmu i ich relacji z otoczeniem zewnętrznym, a więc działającymi w Turcji partiami politycznymi, grupami interesu i społeczeństwem. Autor przedstawił także w interesujący sposób analizę poglądów wojska na ich kształt i rolę w systemie politycznym Turcji oraz problematykę cywilnej kontroli władz nad siłami zbrojnymi w państwie. Natomiast metoda decyzyjna dała możliwość ukazania roli decydentów (jednostek) sprawujących władzę w państwie i armii, z uwzględnieniem uwarunkowań wynikających z niezwykle zhierarchizowanej struktury i kultury społeczeństwa tureckiego. Na wyróżnienie zasługuje bardzo bogata i dobrze wykorzystywana analiza literatury przedmiotu i artykułów, a także materiałów elektronicznych (internetowych) przez Autora. Należy podkreślić, że Autor korzystał głównie z literatury i artykułów autorstwa naukowców tureckich i amerykańskich, bowiem polska literatura politologiczna dotycząca Turcji jest bardzo uboga. Wykaz bibliografii i ikonografii zawarty jest na ponad 60 stronach (ss. 267 – 327). Autor krytycznie ocenił we wstępie wykorzystane źródła materialne i elektroniczne, dokumenty i literaturę wykorzystaną podczas przygotowania rozprawy doktorskiej.

Autor dostarcza ogromne zasoby wiedzy na temat funkcjonowania sił zbrojnych w systemie politycznym Republiki Tureckiej i choć przyjęta cezura czasowa to lata 2002 – 2016, w dysertacji Autor bardzo często przytacza wątki historyczne, a drugi rozdział poświęca kontekstowi historycznemu Turcji (s. 53 – 91). Podejmowana problematyka jest na ogół dobrze udokumentowana i chociaż czasami budzi wątpliwość i czasem ma charakter zbyt opisowy i budzi wątpliwości to niewątpliwie świadczy o erudycji i kompetencji Autora.

Rozprawa doktorska składa się z sześciu rozdziałów wstępu, zakończenia, bibliografii i ikonografii.

We wstępie Autor przedstawił cel rozprawy doktorskiej i problemy badawcze, cezurę czasową od 2002 r. do 2016 r. tj. rządu konserwatywnej Partii Sprawiedliwości i Rozwoju, a więc okres ograniczania pozycji wojska w życiu społeczno – politycznym Turcji. Można zauważyć jednak pewien chaos metodologiczny w usystematyzowaniu pytań badawczych, bowiem pytania (poznawcze i praktyczne) to nie „próba oszacowania” tylko konkretne przedstawienie ewolucyjnych zmian dotyczących roli i pozycji sił zbrojnych w systemie politycznym i społeczeństwie. W omawianym przez Autora okresie, niemniej jednak przyjęta główna teza dysertacji jest prawidłowa i logiczna. Dyskusyjne jest jednakże formułowanie problemów badawczych stawianych w formie pytań zamkniętych, zarówno tych głównych („zasadniczych” s. 9), jak i szczegółowych (s. 10) „czy” zamiast „jak”.

Rozdział pierwszy to rozważania teoretyczne na temat bezpieczeństwa, polityki bezpieczeństwa, stosunków cywilno – wojskowych w państwie, kontroli nad armią oraz prezentacji koncepcji bezpieczeństwa przez główne nurty, szkoły stosunków międzynarodowych, począwszy od realistów, po liberalne, idealizm, tzw. badań nad pokojem, krytyczne studia nad bezpieczeństwem, konstruktywizm oraz ujęcie feministyczne. Autor przedstawił je w formie opisowej nie ustosunkowując się do nich, brak jest tzw. definicji operacyjnej np. bezpieczeństwa państwa, czy cywilnej kontroli nad armią. Po zapoznaniu się z rozprawą doktorską rysuje się przekonanie, że brak w niej własnego poglądu na przedstawianą problematykę np. brak przeglądu funkcji wojska i zaangażowania jego w politykę nie tylko i wyłącznie zagraniczną.

Rozdział drugi i trzeci, jeśli Autor zamierza rozprawę wydać drukiem, warto by połączyć, skracając rozważania dotyczące charakteru i zakresu przemian systemowych w Turcji począwszy od Imperium Osmańskiego. Rozdziały te mają charakter opisowy, oczywiście jest tam przedstawionych wiele zdarzeń, zjawisk i procesów mających wpływ na późniejszy kształt państwa, jego laicyzacji i roli wojska w polityce i życiu społeczeństwa.

Można oczywiście mieć wątpliwości – czy potrzebna jest historia. Sądzę, że bardziej wskazane byłoby zajęcie się szczegółową analizą aktualnej sytuacji formalno – prawnej sił zbrojnych i ich wpływu na politykę zagraniczną na przestrzeni dziejów. Te rozważania zawarte są dopiero w czwartym rozdziale, który moim zdaniem najbardziej wyjaśnia problematykę wynikającą z tytułu rozprawy doktorskiej.

Szczególnie interesujące w tym rozdziale są rozważania dotyczące roli sił zbrojnych na tureckiej scenie politycznej oraz społecznej akceptacji uprzywilejowanej pozycji wojskowych.

Rozdział piąty Autor poświęcił omówieniu wpływu armii na politykę zewnętrzną Turcji i jej znaczeniu w realizacji polityki zagranicznej tego państwa w procesie integracji z Unią Europejską. Przekształcenie tureckiego systemu politycznego, które rozpoczęło się w 2000 r., polegało głównie na zmianach konstytucji ograniczających możliwości wpływu armii na politykę państwa oraz implementacji tzw. zestawów/pakietów reform zaleconych Turcji przez UE w celu demokratyzacji kraju na wzór państw członkowskich Unii. Autor przedstawił także rolę Turcji w NATO oraz postawę sił zbrojnych w kwestii kurdyjskiej.

Polityka bezpieczeństwa wobec regionu obejmującego Bałkany, Bliski Wschód, Kaukaz i Azję Środkową przedstawiona została w szóstym – ostatnim rozdziale. Należy podkreślić dużą znajomość problematyki jaką przedstawił Autor i staranne wykorzystanie bogatej literatury przedmiotu. Szczególnie cenne są wnioski wynikające ze zmieniającej się sytuacji geopolitycznej w regionie, które możemy znaleźć w tym rozdziale oraz zakończeniu rozprawy doktorskiej. Znajomość problematyki Autor pogłębił pełniąc funkcję analityka zajmującego się stosunkami polityczno – gospodarczymi Turcji z Unią Europejską oraz państwami regionu Bliskiego Wschodu, Kaukazu, Bałkanów i Azji Środkowej. Mieszkając i ucząc się w Turcji Autor poznał dobrze ten kraj, a rozmowy z przedstawicielami administracji państwowej, szkolnictwa wyższego i armii dopełniły tę wiedzę.

Pracę „Siły zbrojne w polityce bezpieczeństwa Republiki Turcji” Pan mgr Piotr Mszyca przedstawił w czytelny i logiczny sposób. Rozprawa napisana jest poprawnym językiem, a treści uzupełniają bogate dane, schematy, wykresy i tabele, a także wyczerpujące objaśnienia. Całość dopełniają bogate materiały źródłowe i literatura, oraz przypisy uzupełniające informacje w tekście rozprawy.

Konkluzje i wnioski:

Rozprawa doktorska Pana mgra Piotra Mszycy stanowi oryginalny i samodzielny dorobek naukowy i badawczy w zakresie pozycji sił zbrojnych w kształtowaniu polityki bezpieczeństwa oraz Republiki Tureckiej oraz ich wpływu na politykę wewnętrzną i zagraniczną tego kraju w latach 2002 – 2016. Autor prawidłowo zrealizował założone na wstępie cel główny i cele szczegółowe, pytania badawcze i główną tezę dysertacji, która brzmi: „całkowite ograniczenie wpływu sił zbrojnych na politykę Turcji stanowi poważne zagrożenie dla laickiego charakteru państwa, a w następstwie na obniżony poziom bezpieczeństwa wewnętrznego i zewnętrznego Turcji.” Wskazane w recenzji niedociągnięcia nie pomniejszają pozytywnej oceny pracy doktorskiej. Rozprawę doktorską pod względem merytorycznym i metodologicznym oceniam jako bardzo dobrą i wnioskuję o wyróżnienie Autora i opublikowanie jej.

Recenzowana przeze mnie praca Pana mgra Piotra Mszycy spełnia wymogi rozprawy doktorskiej i dlatego wnoszę do Wysokiej Rady Wydziału Humanistycznego Uniwersytetu Szczecińskiego oraz wnioskuję o dopuszczenie Doktoranta do dalszych etapów przewodu doktorskiego.

